

Sygn. akt I CNP 35/12

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Józef Frąckowiak
SSN Marta Romańska

w sprawie skargi M. J. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego
wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 18 czerwca 2010 r., wydanego w sprawie

z powództwa M. J.

przeciwko K. S.A. w S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 maja 2013 r.,

- 1) stwierdza, że prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 18 czerwca 2010 r., sygn. Akt [...], jest niezgodny z prawem;**
- 2) zasądza od K. S.A. w S. na rzecz M. J. 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania wywołanego skargą.**

Uzasadnienie

W dniu 10 września 2008 roku M. J. wytoczył powództwo przeciwko „K. P.” S.A. w S., o zapłatę kwoty 63 884,84 zł tytułem skapitalizowanych odsetek od spłaconych z opóźnieniem faktur z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z 26 października 2009 r. zasądził dochodzoną należność. Ustalił, że powód dostarczał pozwanemu towary i świadczył usługi. Z uwagi na nieterminowe regulowanie poszczególnych faktur powód naliczył pozwanemu odsetki ustawowe. Pozwany nie kwestionował wyliczenia odsetek. Z uwagi na fakt, że pozwany nie zapłacił kwoty odsetek, powód wystąpił do sądu z powództwem.

W ocenie Sądu Rejonowego, roszczenie powoda jest w pełni zasadne. Spór pomiędzy stronami powstał co do terminu przedawnienia dochodzonego przez powoda roszczenia. Kwestię przedawnienia roszczenia o odsetki rozstrzygnął Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04 (OSNC 2005, Nr 9, poz. 149). Z uchwały tej wynika, że roszczenie o zapłatę odsetek za opóźnienie przedawnia się najpóźniej z chwilą przedawnienia się roszczenia głównego. Nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy roszczenie o świadczenie główne wygasło przed upływem terminu jego przedawnienia, na przykład na skutek wykonania. W takiej sytuacji należy przyjąć, że odsetki przedawniają się z upływem trzech lat, ponieważ przedawnienie się roszczeń ubocznych wraz z przedawnieniem się roszczenia głównego przyjmuje się dlatego, żeby przy okazji sporów o roszczenia uboczne nie dochodziło do przekreślenia znaczenia przedawnienia się roszczenia głównego. We wskazanych przypadkach argument ten natomiast odpada. Tutaj na czoło wysuwa się nie upływ terminu przedawnienia roszczenia głównego, lecz następujące przed upływem tego terminu zdarzenie powodujące wygaśnięcie roszczenia głównego, na przykład uczynienie zadość temu roszczeniu (wykonanie świadczenia głównego). Wspomniane zdarzenie potwierdza to, że roszczenie główne istniało i tym samym daje podstawę do uznania, iż pozostałe w mocy roszczenia uboczne uległy z chwilą tego zdarzenia

niejako przekształceniu w roszczenia główne. W związku z tym przedawnienie ich powinno być odtąd rozpatrywane całkowicie samodzielnie. Podobnie nie do pogodzenia z celem omawianej reguły byłoby stosowanie jej wtedy, gdy przed przedawnieniem się roszczenia głównego doszło do przerwania biegu przedawnienia roszczenia o świadczenie uboczne. W takiej sytuacji odpada potrzeba ochrony dłużnika przed dochodzeniem roszczenia ubocznego po upływie terminu przedawnienia roszczenia głównego (gdy nie upłynął jeszcze własny termin przedawnienia roszczenia ubocznego). Szczególnie widoczne jest to w przypadku przerwania biegu przedawnienia roszczenia o świadczenie uboczne przez wytoczenie powództwa o to roszczenie. W tym przypadku nie można osiągnąć celu w postaci zapobieżenia sporom o roszczenie uboczne związane z przedawnionym roszczeniem głównym, skoro spór o to roszczenie rozpoczął się jeszcze przed upływem terminu przedawnienia roszczenia „głównego”. Sąd Rejonowy w pełni podzielił stanowisko zawarte w przytoczonej uchwale i uznał powództwo za w pełni zasadne. Wobec powyższego zarzut przedawnienia uznał za niezasadny, gdyż do dnia wniesienia pozwu nie upłynął trzyletni termin przedawnienia od dnia wymagalności najwcześniej wymagalnej należności.

Pozwana wniosła apelację od wyroku Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 18 czerwca 2010 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego i oddalił powództwo oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanej 3 617 zł tytułem kosztów postępowania, a także zasądził od powoda na rzecz pozwanej 4 955 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Zdaniem Sądu Okręgowego, nie jest możliwe skuteczne dochodzenie odsetek po upływie terminu przedawnienia roszczenia głównego, niezależnie od tego, czy roszczenie to wygasło na skutek przedawnienia, czy też na skutek zapłaty. Pogląd, że zapłata potwierdza to, iż roszczenie główne istniało i tym samym daje podstawę do uznania, że pozostałe w mocy roszczenia uboczne uległy z chwilą tego zdarzenia niejako przekształceniu w roszczenia główne, nie wyklucza możliwości podnoszenia w postępowaniu o zapłatę odsetek zasadności żądania należności głównej, co w konsekwencji mogłoby prowadzić do badania tej należności po upływie terminu jej przedawnienia. Skoro zaś Sąd Najwyższy

przyjmuje zasadę przedawnienia odsetek wraz z przedawnieniem należności głównej, to w ocenie Sądu Okręgowego zasada ta powinna być stosowana do wszelkich przypadków wygaśnięcia należności głównej, nie tylko do przypadku jej wygaśnięcia na skutek przedawnienia. Taka interpretacja nie pozostaje w sprzeczności z art. 118 ani z art. 554 k.c. obejmującym swą hipotezą również roszczenia odsetkowe. Pojęcie „roszczenia z tytułu sprzedaży” oznacza roszczenia wynikające ze stosunku sprzedaży, u podstaw którego leży zawarta między stronami umowa, zatem również roszczenia odsetkowe.

Powód wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 18 czerwca 2010 r., zarzucając błędną wykładnię art. 118 w związku z art. 554 k.c. polegającą na mylnym przyjęciu, że roszczenie o odsetki z tytułu umowy sprzedaży uległy przedawnieniu i bezpodstawnym uwzględnieniu podniesionego przez pozwaną zarzutu przedawnienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 18 czerwca 2010 r. jest niezgodny z prawem z tych samych powodów, co wyrok tego Sądu z dnia 19 lutego 2009 r. uznany za niezgodny z prawem przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 stycznia 2012 r., I CNP 22/11 (niepubl.).

Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04 przyjął, że ustanowiony w art. 118 k.c. termin przedawnienia roszczeń o świadczenia okresowe stosuje się do roszczeń o odsetki za opóźnienie także wtedy, gdy roszczenie główne ulega przedawnieniu w terminie określonym w art. 554 k.c., przy czym roszczenie o odsetki za opóźnienie przedawnia się jednak najpóźniej z chwilą przedawnienia się roszczenia głównego. W uzasadnieniu uchwały wskazał na dwa wyjątki od reguły, że roszczenia o odsetki za opóźnienie przedawniają się najpóźniej z chwilą przedawnienia się roszczenia głównego. Jeden występuje w przypadkach, w których roszczenie o świadczenie główne wygasło przed upływem terminu przedawnienia, np. na skutek wykonania, a drugi - w przypadkach, w których przed przedawnieniem się roszczenia głównego doszło do przerwania biegu przedawnienia roszczenia

o odsetki. Stanowisko to znalazło wyraz także w wielu późniejszych orzeczeniach Sądu Najwyższego (zob. wyroki z dnia 28 stycznia 2005 r., V CK 380/04, niepubl., z dnia 24 lutego 2005 r., III CK 223/04, niepubl., z dnia 21 kwietnia 2005 r., III CK 307/04, niepubl., z dnia 29 kwietnia 2005 r. 2005 r., V CK 50/05, niepubl., z dnia 19 maja 2005 r., V CK 445/03, niepubl., z dnia 24 maja 2005 r., V CK 655/04, niepubl., z dnia 9 czerwca 2005 r., III CK 619/04, niepubl.) oraz sądów powszechnych (zob. wyroki Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 2 czerwca 2005 r., I ACa 1867/04, niepubl. i z dnia 24 stycznia 2006 r., I ACa 795/05, niepubl. oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 kwietnia 2011, I ACa 130/11, niepubl.). Można więc stwierdzić istnienie utrwalonej linii orzecznictwa, zgodnej ze stanowiskiem zajęтым w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04.

Sąd Najwyższy podejmując tę uchwałę dokonał - posługując się wieloma metodami wykładni prawa - szerokiej analizy argumentów mogących przemawiać za konkurującymi poglądami w zakresie rozpatrywanego zagadnienia. Zajmując przytoczone stanowisko wskazał w szczególności, że przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne ma charakter ogólniejszy, problem określenia terminu przedawnienia dotyczy bowiem nie tylko roszczeń o odsetki za opóźnienie w zapłacie ceny wynikającej ze sprzedaży dokonanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy, ale wszelkich roszczeń o odsetki za opóźnienie w zapłacie świadczenia pieniężnego. Racje uzasadniające trzyletni, znacznie krótszy od dziesięcioletniego termin przedawnienia roszczeń o świadczenia okresowe: stałość pokrywanego z bieżących dochodów obciążenia grożącego nagromadzeniem się w dłuższym okresie zaległości mogących przedstawiać dla dłużnika ciężar nie do zniesienia, są w jednakowym stopniu aktualne zarówno w odniesieniu do wszystkich czynszów najmu i dzierżawy, jak i wszystkich odsetek, nie wyłączając odsetek ustawowych za opóźnienie. Artykuł 118 k.c. w brzmieniu noweli z dnia 28 lipca 1990 r. nie zastrzega, że ustanowiony w nim termin przedawnienia roszczeń mających związek z prowadzeniem działalności gospodarczej obejmuje także, wykazujące taki związek, roszczenia, które mają ponadto cechy - objętych oddzielnie ustanowionym terminem przedawnienia - roszczeń o świadczenia okresowe. W konsekwencji przewidziany w art. 118 k.c.

termin przedawnienia roszczeń o świadczenia okresowe obejmuje wszystkie tego rodzaju roszczenia bez względu na ich związek z prowadzeniem działalności gospodarczej. Szczególny w stosunku do ustanowionego w art. 118 k.c. termin przedawnienia roszczeń o świadczenia okresowe może wynikać tylko z takiego przepisu, którego treść - jak np. art. 125 § 1 k.c. lub art. 70 § 2 w związku z art. 48 pkt 2 Prawa wekslowego - wskazuje na to, że przewidziany w nim termin dotyczy takich właśnie roszczeń, w przeciwnym bowiem wypadku niejasny stałby się sens dokonanego w art. 118 k.c. wyodrębnienia roszczeń o świadczenia okresowe i ustanowienia dla nich oddzielnego ogólnego terminu przedawnienia. Artykuł 554 k.c. nie zawiera takiego wskazania, dlatego nie może być uznany za przepis szczególny w stosunku do art. 118 k.c.

Możliwy, w świetle regulacji poddającej roszczenia o odsetki za opóźnienie trzyletniemu terminowi przedawnienia ustanowionemu w art. 118 k.c. dla roszczeń o świadczenia okresowe, a trudny do pogodzenia z potrzebą szybszego sankcjonowania beczynności wierzyciela w zakresie dochodzenia roszczeń o odsetki stan, w którym roszczenie o odsetki za opóźnienie w zapłacie ceny wynikającej ze sprzedaży dokonanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy przedawniałoby się w terminie dłuższym (trzyletnim) niż roszczenie o zapłatę samej ceny (dwuletnim), koryguje w istotny sposób obowiązująca w prawie polskim, niepisana norma, zgodnie z którą wraz z przedawnieniem się roszczenia głównego przedawniają się roszczenia o świadczenia uboczne, choćby nawet nie upłynął jeszcze termin ich przedawnienia. Norma ta ma oparcie w akcesoryjnym charakterze roszczeń o odsetki, wyrażającym się uzależnieniem ich powstania od istnienia niespełnionego w terminie głównego roszczenia o świadczenie pieniężne. Gdyby roszczenie uboczne nie przedawniało się wraz z przedawnieniem roszczenia głównego, dłużnik w celu obrony przed nieprzedawnionym roszczeniem ubocznym musiałby ze względu na uzależnienie powstania roszczenia ubocznego od istnienia roszczenia głównego wdać się w spór co do przesłanek roszczenia głównego, a to podważałoby sens przedawnienia się roszczenia głównego.

Racje, które uzasadniają przedawnienie się wraz z roszczeniem głównym także roszczeń ubocznych - choćby nawet nie upłynął jeszcze termin ich

przedawnienia, odpadają jednak w przypadkach w których roszczenie o świadczenie główne wygasło przed upływem przedawnienia. Tutaj na czoło wysuwa się nie upływ terminu przedawnienia roszczenia głównego, ale następujące przed upływem tego terminu zdarzenie powodujące wygaśnięcie roszczenia głównego, na przykład uczynienie zadość temu roszczeniu (wykonanie świadczenia głównego). Zdarzenie to potwierdza, że roszczenie główne istniało, i tym samym daje podstawę do uznania, iż pozostałe w mocy roszczenia uboczne uległy z chwilą nastąpienia tego zdarzenia niejako przekształceniu w roszczenia główne. W związku z tym przedawnienie tych roszczeń ubocznych powinno być odtąd rozpatrywane całkowicie samodzielnie.

Sąd Okręgowy pominął całkowicie argumentację zawartą w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04. W rezultacie należy zgodzić się z powodem, że Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku w istocie zignorował uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04, i jednolity nurt judykatury, któremu, po występujących wcześniej w orzecznictwie rozbieżnościach, dała ona początek. Tym samym wyrok ten naruszył przepisy art. 118 i 554 k.c. w sposób pozwalający na uznanie go za niezgodny z prawem w rozumieniu art. 424¹ § 1 k.p.c. w związku z art. 417¹ § 2 k.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że niezgodność z prawem w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. w związku z art. 417¹ § 2 k.c. ma charakter kwalifikowany i zachodzi tylko wtedy, gdy przy wydaniu orzeczenia dopuszczono się rażąco błędnej wykładni prawa lub rażąco niewłaściwego zastosowania prawa w zakresie regulacji istotnych i nie uzasadniających odmiennych ocen. W szczególności uznaje się, że nie stanowi takiego uchybienia opowiedzenie się przez orzekający sąd za jedną z możliwych interpretacji przepisów prawa, przeciwny bowiem pogląd zagrażałby takim wartościom, jak: stabilność obrotu prawnego, swoboda sądu w ocenie materiału dowodowego i stosowaniu prawa (zob. np. wyrok z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 35, postanowienie z dnia 22 czerwca 2007 r., III CNP 37/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 94, wyrok z dnia 13 grudnia 2007 r., I BP 36/07, OSNP 2009, nr 3-4, poz. 36, wyrok z dnia 5 września 2008 r., I CNP 27/08, niepubl., wyrok z dnia 12 września

2008 r., I BP 2/08, niepubl., wyrok z dnia 24 września 2008 r., II CNP 49/08, niepubl., wyrok z dnia 16 stycznia 2009 r., III CNP 42/08, niepubl., postanowienie z dnia 26 marca 2009 r., I CNP 121/08, niepubl., postanowienie z dnia 24 lutego 2010 r., III CNP 26/09, niepubl., wyrok z dnia 20 stycznia 2011 r., I BP 4/10, niepubl., z dnia 9 listopada 2011 r., II CNP 25/11, niepubl.).

Dokonanie przez sąd powszechny wykładni przepisów prawa, która odbiega od wykładni przyjętej w uchwale składu siedmiu Sądu Najwyższego i późniejszym jednolitym orzecznictwie, bez odniesienia się do argumentów leżących u podstaw tej uchwały, stanowi kwalifikowane naruszenie prawa, wymagane, zgodnie z jednolitym stanowiskiem judykatury, przez art. 424¹ § 1 k.p.c. do stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku. Choć bowiem - jak wyżej zaznaczono - nie uznaje się za takie naruszenie prawa opowiedzenia się przez sąd orzekający za jedną z możliwych interpretacji przepisów prawa, to nie można tego odnieść do przypadku opowiedzenia się przez sąd za jedną z wcześniej spotykanych rozbieżnych interpretacji przepisów prawa w sytuacji, gdy Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów podjął uchwałę w celu usunięcia tych rozbieżności, a powrotowi przez sąd do dawnej interpretacji, odmiennej od wyrażonej w uchwale, nie towarzyszy odniesienie się do argumentacji zawartej w uchwale. Swoboda sądu w stosowaniu prawa nie może obejmować działań nie dających się pogodzić z pełnionymi przez Sąd Najwyższy funkcjami w zakresie pieczy nad zgodnością z prawem i jednolitością orzecznictwa.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.